

Ion - Caracterizare Zaharia Herdelea

"Romanul intelectualului", atat de bine exemplificat de literatura interbelica romaneasca, nu poate fi scris omitand numele lui Zaharia Herdelea, modest invatator din satul Pripas, care iluatreaza o anume ipostaza a itelectualitatii rurale, cu o existenta lipsita de spectaculos, banala, dar nu fara tensiuni, care pot provoca chinuitoare crize de constiinta.

Elementul particular in conturarea acestui personaj deriva din contextul social-istoric in care Rebreanu il plaseaza. Ne aflam in Transilvania, la inceputul secolului al XX-lea, intr-un spatiu apartinand Imperiului Austro-Ungar. Taranii, obsedati de dobandirea sau pastrarea pamantului, sunt departe de framantarile intelectualilor privind "problema nationala".

Dramei din lumea taraneasca ii corespunde o astfel de drama in lumea intelectualilor, o drama care face din Zaharia Herdelea un personaj care il anticipeaza pe Apostol Bologa din ramanul "Padurea spanzuratilor". Ca si acesta, umilul invatator traieste o incertitudine in ceea ce priveste optiunea sa morala si politica, insa consecintele optiunii nu ii sunt fatale. Sarac, cu o familie grea (doua fete carora nu le poate asigura zestre), traind cu sentimentul datoriei fata de orgoliosul preot Belciug, caci casa este construita pe terenul bisericii, preocupat de destinul fiului sau, Titu, Zaharia Herdelea este un caracter oscilant, o fire labila, nu, lipsita de lasitate.

Pozitia intelectualului in sat este sugerata chiar din tabloul horei, cand taranii intampina cu un moment de respectuoasa tacere grupul alcatuit din preotul Belciug, Maria Herdelea, Laura si Titu. Intre preot si dascal exista o competitie subterana, fiecare dorind sa-si mentina prestigiul in fata satenilor. E evident insa ca intr-o lume in care criteriul material predomina, modestul dascal va fii mereu pe locul secund.

Herdelea isi iubeste meseria pe care o considera cea mai nobila de pe pamant. Existenta lui monotona este ritmata doar de scurgerea zilelor de scoala si de aceea asteapta cu inima stransa vestea pensionarii. A-i invata pe copii romaneste este in acest context istoric un act de noblete, iar pentru Herdelea, supremul act de curaj. Atunci cand i se propune sa devina invatator de stat tihna lui se curma, incep indoielile care se adauga nesigurantei traiului saracacios de zi cu zi. Cand trebuie sa sprijine, din constrangere, alegerea deputatului ungur, renuntand astfel la propriile convingeri sentimentul culpei este incomensurabil.

Destinul ii este tot mai potrivnic si necazurile culmineaza cu inlocuirea lui cu tanarul Zagreanu, viitorul sau ginere. Pensionarea fortata o accepta cu greu si sentimentul inutilitatii este insuportabil: "Mai cu seama dimineata, cand clopotul chema copii la scoala, il cuprindea un dor chinuitor". In plan familial lucrurile intra treptat pe un fagas firesc: copiii isi gasesc un rost, iar existenta batranilor intra intr-o perioada calma, favorabila unui spirit mediocru, cuminte si lipsit de forta, cum este Zaharia Herdelea.